

EEN BRIESENDE NAAKTE AAP: KRAPPS LAATSTE BAND

Spiernaakt komt hij op, Steven Van Watermeulen - voetje voor voetje aangeschui-
feld, amechtig en zwaar hijgend. Een verweesde naakte aap, verdwaald in zijn ei-
gen kleine wereld. Tergend langzaam graaft hij zijn kleren op uit de berg steentjes
die samen met zijn kleine tafeltje zijn wereld vormt. Het duurt een eeuwigheid
vooraleer de oude Krapp zich min of meer gekleed heeft.

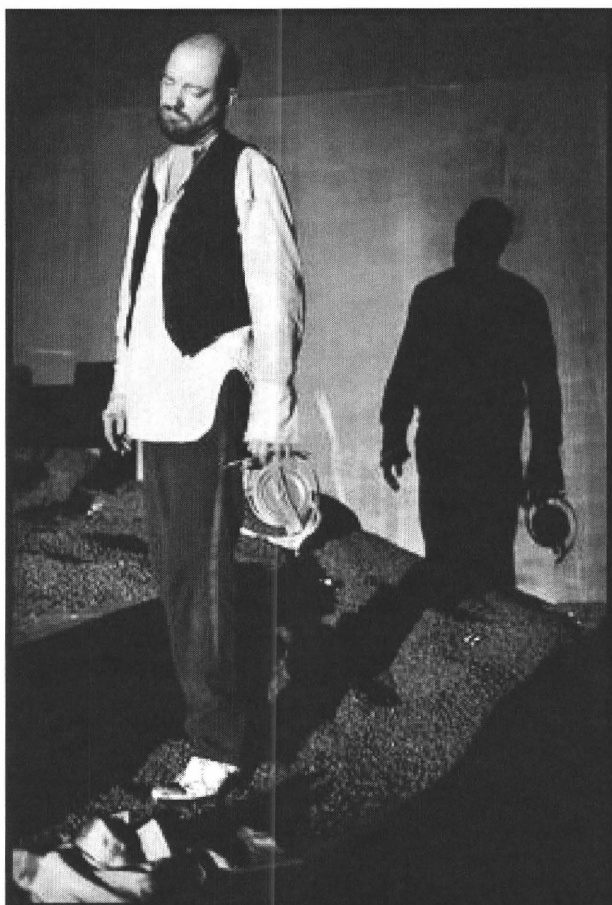
Eindelijk krijgen we in Vlaanderen nog eens een Beckett te zien. Nadat het
Beckett-jaar in 2006 hier haast geruisloos gepasseerd is, brengt NTGent in een
regie van Johan Simons nu *Krapps Laatste Band*, in een secure vertaling van Peter
Verhelst. Het resultaat is echter niet helemaal bevredigend.

Die trage, lange, stille openingsscène typeert Krapp ten voeten uit. Voor de
laatste maal komt de grijsaard zich presenteren; nog één keer maakt hij zich op
en probeert hij zich de allure te geven van een beschaafd wezen. Het gaat hortend
en stotend, stuntelig en hinkend. Maar het gaat. Nog net. Krapp is gekomen om
zijn mislukte leven af te ronden. Dat doet hij door een spoeel van 30 jaar geleden te
herbeluisteren, en de laatste spoeel van zijn leven op te nemen.

Krapp is een oude zuurpruim van 69. Een man die op het einde van zijn dagen
verbitterd op zijn leven terugkijkt. Niet in de eerste plaats omdat hij tot het inzicht
komt dat hij de verkeerde keuzes gemaakt heeft, want inzicht is niet direct aan
Becketts personages besteed, en daarop vormt de oude Krapp geen uitzondering.
Krapp is verbitterd omdat hij zijn hele leven al verbitterd is. Want veel is hij gedu-
rende zijn leven niet veranderd; hij drinkt nog steeds sloten, hij is nog altijd verzot
op bananen en hij houdt zich ook nu nog ver weg van relaties, maar kijkt met
spijt terug op het verlies van de vrouwen op wie hij op het moment zelf neerkeek.
Alles net zoals in zijn jonge jaren. Als zoveel (om niet te zeggen alle) Beckett
personages heeft Krapp zich van de buitenwereld afgesloten. Hij is een narcist in
't diepst van zijn gedachten. Binnen, in zijn schuiloord, is er Krapp; buiten is er
niets. 'Buiten' lijkt niet eens te bestaan. Daar is het grote duister, sterk afgegrensd
van zijn verlicht hol. Zijn hele identiteit ontleent Krapp aan niets meer dan 'er te
zijn', een *Dasein* waarmee ook Van Watermeulen speelt door te hinkstappen op
de grens tussen licht en donker. Nu is hij compleet zichtbaar, maar iets meer naar
rechts en hij wordt onzichtbaar. En opnieuw, bewegend tussen bestaan en non-be-
staan. Het beeld riep al dan niet gewild herinneringen op aan het mannetje uit het
puterprogramma Tik-Tak, en dat was gezien het mentale niveau van Krapp niet
eens zo onaardig.

Ook het decor mocht er wezen. Achteraan tegen de scène ligt een berg kiezeltjes, waaruit Krapp zowat zijn hele leven opdiept. Als een hond graaft hij zich een weg naar heel veel drank uiteraard, maar ook naar zijn kleren en een aantal rekvisieten die vorm (moeten) geven aan zijn verleden. Veel kan de amateur archeoloog met die vondsten echter niet reconstrueren. Voor de steentjes staat een klein tafeltje, waarop volgens Becketts tekst een recorder en microfoon horen. Hoe dit archaïsme met bijbehorende spoelen en linten op scène brengen in een gedigitaliseerd tijdperk? Johan Simons en scenograaf Wim Goedertier zijn met een even sobere als fijn uitgekende oplossing voor de dag gekomen. In het plastic transparante tafelblad zijn de spoelen ingebouwd – die blijven nodig door de inhoudelijke verwijzingen. Midden op het blad bevindt zich een grote drukknop, waarop Krapp slaat om zowel te stoppen, af te spelen, terug- en vooruit te spoelen. Plots krijgt het geheel iets heel vrijblijvends, als niets meer dan een onnozele quiz. Of een gokautomaat, als aan het einde in een knap slotbeeld de tafel helwit flikkerend oplicht. Krapp als verslaafde gokker, die, zoals dat meestal gaat, telkens verkeerd gegokt heeft en op het eind van zijn leven alles kwijt is.

Krapp's Last Tape is natuurlijk veel meer dan alleen een oude zeur die wat naar zijn eigen gejeremieer zit te luisteren. Het stuk is een onderzoek naar authenticiteit, herinnering en reproduceerbaarheid. Krapp is een meester-manipulator. Aan de hand van de spoelen verzint hij zijn eigen verleden; in een eerste fase selecteert hij die gebeurtenissen die hij zich wil herinneren en lardeert ze met alle onwaarheden die hij zich maar verbeelden kan. In een tweede fase manipuleert hij op scène de spoelen; door vooruit- en terug te spoelen, bepaalde anekdotes te herhalen en andere over te slaan hoort hij enkel wat hij wil horen. Maar daarnaast wordt de toeschouwer ook geconfronteerd met de tegenstelling tussen een jonge Krapp en een oude Krapp. Gedurende het grootste deel van de voorstelling horen we niet de man aan het tafeltje, maar wel de stem van een 39-jarige kranige man op band. Wie is hier de authentieke Krapp? In ons westers logocentrisch denken zijn we geneigd lijfelijke aanwezigheid als het meest oorspronkelijke te beschouwen, maar het iele, verrimpelde mannetje met verzwakte stem haalt die aanname onderuit. Het contrast met de krachtige viriele stem op tape is groot. En net daar gaat deze voorstelling de mist in. Met Steven Van Watermeulen zien en horen we geen verwaaide grijsaard, maar wel een veel te jonge en krachtige man. Zijn woorden trillen en beven niet, maar worden vol vuur de zaal in geschoten. Met Van Watermeulen is Krapp, simpel gezegd, volledig miscast. Hijzelf is te jong, zijn stem is te declamatorisch, en bovendien wil hij teveel acteren. Dit is Krapps laatste band; met veel gekreun en gezucht hijst hij zich nog eens aan het werk – vermoeid en gelaten. Niet zo in deze voorstelling, waar Krapp in woedeaanvallen uitbarst, brult en briest bij het aanhoren van de anekdotes op de band en rondholt als een opgefokt konijn.

Krapps laatste band door NTGent (foto: Phile Deprez)

We zien in deze productie een gebrek aan vertrouwen, ofwel in de tekst van Beckett ofwel in het acteervermogen van Van Watermeulen. Volledig onterecht, want beide zijn ijzersterk. Toch vergt het behoorlijk wat moed deze tekst op scène te brengen. Zoals gezegd is de rol van de oude Krapp eerder beperkt; alleen op het einde spreekt hij zijn laatste band *live* in, maar voor het leeuwendeel luistert hij – samen met het publiek – naar zijn jongere zelf. Ook die uitdaging hebben de makers niet willen aangaan. Het relaas op de banden wordt zeer regelmatig geanticipeerd door de aanwezige Krapp; hij zegt woorden of hele zinnen voor die dan onmiddellijk herhaald worden door de stem op tape. Die ingreep doet zeer sterk afbreuk aan de kracht van de tekst. Bovendien klopt een en ander niet meer. Hoe valt het te rijmen dat Krapp zich enerzijds suf moet zoeken naar waar hij de spoulen gelegd heeft, maar anderzijds de inhoud ervan wel bijna van buiten kent? Om zijn geheugen op te frissen en de betekenis van zijn eigen woorden te achterhalen moet hij zowaar zelfs een woordenboek raadplegen. En alvorens naar de band te luisteren kan de bejaarde man zich zichtbaar nauwelijks nog iets voorstellen bij het lezen van de sleutelwoorden die hij bij elke spool in een boek heeft opgeschreven. Maar om de gevreesde monotonie van de lange tekstfragmenten op band te doorbreken schreeuwt Van Watermeulen zeer regelmatig de tekst op voorhand met veel bombarie al uit, en blijkt de oude Krapp plots over een feilloos geheugen te beschikken.

Twintig jaar na zijn dood blijft het spook van de neuroot Beckett in zijn werk rondwaren. Er zijn weinig andere toneelauteurs bij wie ook nu nog de auteursintentie zo'n zware schaduw over nieuwe producties werpt. Dat het monument Beckett eens vanuit een andere invalshoek benaderd wordt, getuigt wél van de nodige durf en verdient alle respect. Maar het moet natuurlijk wel werken. En dat doet het te weinig in deze voorstelling. De aandacht van de toeschouwer wordt afgeleid door teveel overbodigheden, die soms behoorlijk puberaal overkomen. Als Krapp in de openingsscène tot twee maal toe een banaan streeft, de schil voorzichtig afstroopt en het fruit in zijn mond steekt, hebben we wel door dat hij bijzonder graag naar zijn navel en ook iets lager kijkt. Dat hij later tijdens de voorstelling dan ook heel opzichtig zowel een lampje als een microfoon voor zijn kruis op en neer beweegt, is niet echt meer nodig voor een goed begrip. De neukbewegingen die hij languit op zijn rug vooraan op de scène maakt tijdens de anekdote over een 'romantisch' boottochtje met een vriendin zijn dat evenmin.

Een mooie vondst dan weer was de concretisering van de beluisterde anekdotes aan de hand van objecten. Zo graaft de oude Krapp ondermeer een wiel en een rubberen balletje op uit het steengruis. Het zijn voorwerpen die in lang vervlogen tijden een bijzondere betekenis hadden, maar nu niets meer zijn dan ordinaire

dingen; zelfs met zijn zelf aangelegde mediatheek slaagt Krapp er niet meer in het verleden te reconstrueren tot een zinvol geheel. Was eerder de bananenschil al in de pit geworpen, dan komen daar gaandeweg ook die voorwerpen in terecht, als nutteloze, betekenisloze afval. Op het einde gooit Krapp ook zichzelf bij de rommel in de pit. Zoals één van de vele associaties met zijn naam oproept, is hij al evenzeer verworden tot afval, tot een bijproduct van zijn authentieke zelf dat er nooit geweest is. We willen niet zover gaan te stellen dat ook deze voorstelling daar in de pit thuis hoort, maar om een memorabele Krapp neer te zetten moet uit een ander, meer intimistisch vaatje getapt worden.

Laurens DE VOS

Krapps Laatste Band van Samuel Beckett met Steven Van Watermeulen door het NTGent. Regie: Johan Simons; vertaling: Peter Verhelst; scenografie: Wim Goedertier en Johan Simons.

Première: 10 december 2008 in NTGent Schouwburg.